

KIRGIZİSTAN

KIRGIZİSTAN Tarım Sektörü Ülke Yatırımcı Rehberi

2024

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

İÇİNDEKİLER

GENEL BİLGİLER	3
EKONOMİK GÖSTERGELER	4
LOJİSTİK	4
HUKUKİ ALTYAPI	5
TTA'LAR VE DİĞER ANLAŞMALAR	6
BAŞLICA ULUSLARARASI ÜYELİKLER.....	7
KIRGIZİSTAN PAZARINA ERİŞİM DURUMU	8
TARIM SEKTÖRÜ	10
İKLİM	15
TOPRAK ÖZELLİKLERİ VE ARAZİ KULLANIMI.....	15
BİTKİSEL ÜRETİM	17
EKİM ALANLARI.....	17
VERİM	19
ÜRETİM MİKTARI	21
HAYVANSAL ÜRETİM.....	23
ÜRETİM MİKTARI	23
HAYVAN VARLIĞI.....	24
ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ	25
DIŞ TİCARET	26
DIŞ TİCARET ORTAKLARI	26
KIRGIZİSTAN'IN İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	27
KIRGIZİSTAN'IN TARIM ÜRÜNÜ İHRACATI GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İLK 10 ÜLKE.....	27
KIRGIZİSTAN'IN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	28
KIRGIZİSTAN'IN TARIM ÜRÜNÜ İTHALATI GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İLK 10 ÜLKE.....	28
ORMAN ÜRÜNLERİ İTHALATI.....	29
ORMAN ÜRÜNLERİ İHRACATI.....	29
TÜRKİYE-KIRGIZİSTAN TİCARETİ	30
TÜRKİYE'NİN KIRGIZİSTAN'A İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	30
TÜRKİYE'NİN KIRGIZİSTAN'DAN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ	31
TÜRKİYE'DEN KIRGIZİSTAN'A İHRAÇ POTANSİYELİ YÜKSEK ÜRÜNLER	32
YATIRIM ORTAMI	33
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM İSTATİSTİKLERİ.....	33
VERGİLENDİRME.....	34
BANKACILIK	35
SONSÖZ VE İLETİŞİM	37

KISALTMALAR

AEU	: Eurasia Economic Union	Avrasya Ekonomik Birliği
FAO	: Food and Agriculture Organization	Gıda ve Tarım Örgütü
IBRD	: International Bank for Reconstruction and Development	Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası
IDA	: International Development Association	Uluslararası Kalkınma Birliği (Dünya Bankası)
IDB	: Islamic Development Bank	İslami Kalkınma Bankası
IFAD	: International Fund for Agricultural Development	Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
IFC	: International Finance Corporation	Uluslararası Finans Kurumu
ILO	: International Labor Organization	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: International Monetary Fund	Uluslararası Para Fonu
IOC	: International Olympic Committee	Uluslararası Olimpiyat Komitesi
MNJTF	: Multinational Joint Task Force	Çok Uluslu Ortak Görev Gücü
OSCE / AGİT	: European Security and Cooperation Organization	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü
SCO	: Shanghai Cooperation Organization	Şangay İşbirliği Örgütü
UN	: United Nations	Birleşmiş Milletler
UNCTAD	: The United Nations Conference on Trade and Development	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
UNESCO	: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNWTO	: World Tourism Organization	Dünya Turizm Örgütü
UPU	: Universal Postal Organization	Evrensel Posta Birliği
WHO	: World Health Organization	Dünya Sağlık Örgütü
WMO	: World Meteorological Organization	Dünya Meteoroloji Örgütü
WIPO	: World Intellectual Property Organization	Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü
WTO / DTÖ	: World Trade Organization	Dünya Ticaret Örgütü

GENEL BİLGİLER

Resmi Adı	Kırgızistan Cumhuriyeti
Nüfus bilgisi ve istihdam verileri	7.077.000 (2024 yılı tahmini) Tarım %19,3 Servisler %55,3 Sanayi %25,4, (2019, ILO tahmini)
Dil (Resmi diller)	Kırgızca
Yüzölçümü	199.951 km ²
Başkenti	Bişkek
Başlıca Şehirleri	Bişkek, Batken (Batken), Çuy (Tokmok), Calal-Abad (Celal-Abad), Narın (Narın), Oş (Oş), Talas (Talas), Issık-Göl (Karakol)
Yönetim Şekli	Başkanlık Tipi Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Sadır CAPAROV
Siyasi ve İdari Yapısı	<p>Kırgız Cumhuriyeti Büyük Meclisi-Kırgız Cumhuriyeti Parlamentosu, kendi yetkileri çerçevesinde yasama ve denetim fonksiyonlarını yerine getirmekte olup, toplam 90 milletvekilinden oluşmaktadır. Büyük Meclis daimî faaliyet gösteren, parti sistemine dayalı olarak seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır. Parlamento seçimleri 5 yılda bir yapılmaktadır. Devlet iktidarını temsil eden Cumhurbaşkanı, Anayasadan kaynaklanan geniş yetkilerle donatılmıştır.</p> <p>Devletin egemenliği ve dokunulmazlığına yönelik tedbirleri alır, savunma, devlet organlarının işleyişini ve koordinasyonunu sağlar, devletin iç ve dış siyasetini belirler, hükümet yapısını ve hükümet üyelerini tespit eder, Parlamento teklifi ile başbakanı onaylar, başbakan veya hükümetin istifası ile ilgili kararları alır, idari kuruluşların yöneticilerini atar.</p>
Genel Güvenliği	Kırgızistan, dünyadaki en güvenli ülkelerin sıralamasında 89. sırada
Coğrafi Konumu	Orta Asya'nın kuzeydoğusunda yer alan, Kırgızistan'ın kuzeyinde Kazakistan, güneydoğu ve doğusunda Çin Halk Cumhuriyeti, batısında Özbekistan, güneybatısında Tacikistan bulunmaktadır. Sınırlarının toplam uzunluğu 3.878 km'dir. Kırgızistan'ın Kazakistan ile sınır uzunluğu 1051 km, Çin Halk Cumhuriyeti ile 858 km, Özbekistan ile 1099 km ve Tacikistan ile ise, 870 km'dir. Kırgızistan'ın denize sınırı bulunmamaktadır.

Kaynak: (Anonim a, 2022)

EKONOMİK GÖSTERGELER

GSYİH (Satın alma gücü paritesi)	35,364 Milyar \$
Ülkenin ekonomik büyüme hızı	%4,4 (IMF tahmini, 2024)
Kişi başına düşen milli geliri	5.100 \$ (CIA tahmini, 2022)
Tüketici fiyat enflasyonu	%6,7 (IMF tahmini, 2024)
İhracat/ ithalat	İhracat: 2,3 Milyar \$/ İthalat: 9,8 Milyar \$
İşsizlik oranı	%6,6 (ILO tahmini, 2022)
İşgücünün sektörel dağılımı (%)	Tarım %19,3 Servisler %55,3 Sanayi %25,4, (2019, ILO tahmini)
İnsani gelişmişlik endeksi	0,692 (HDI değeri) / 118. Sırada (191 ülke arasında) (Türkiye 48. Sırada) (UNDP, 2022)
Dünya Bankası iş yapma kolaylığı endeksi	80. sırada (190 ülke arasında) (2020 WB)
Ekonomik serbestlik endeksi	75. Sırada (165 ülke arasında) (Fraser Institute)
Küresel rekabetçilik açısından durumu	135. Sırada (137 ülke arasında) (World Economic Forum)
GSYH'nin sektörel dağılımı	Tarım %14,7; Sanayi % 26,7; Hizmetler % 48,4 (DB, 2021)
Asgari ücret/ tarımsal asgari ücret	144 \$ (2021 yılı)
Doğal kaynakları	Altın, kömür, uranyum, petrol, doğalgaz ve antimon
Başlıca tarımsal üretim	Buğday, pamuk, şekerpancarı, mısır, tütün, sebze ve meyve, yün ve et

LOJİSTİK

Havalimanı sayısı ve gümrük kapısı sayısı	2 adet Havalimanı
Denizle olan bağlantısı (kıyısı var/yok)	Kıyısı yok.
Liman bağlantısı (Liman var/yok),	Yok

Kaynak: (Anonim a, 2022)

HUKUKİ ALTYAPI

Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile Kırgızistan Cumhuriyeti Tarım Bakanlığı Arasında Teknik, Bilimsel ve Ekonomik İşbirliği Protokolü	06.07.1993	11.09.1993/21695
Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	24.10.1997	09.05.2001/24397
Gümrük Konularında Karşılıklı İdari Yardım Anlaşması	14.04.1998	20.12.1998/23559
Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması	2.07.1999	09.05.2001/24397
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Arasında Ormancılık Alanında İşbirliği Anlaşması	10.02.2015	26.02.2015/29279
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	9.04.2018	22.05.2019/30781
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Tarım Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı	9.04.2018	08.01.2019/571
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ortak Gümrük Konseyi Kurulmasına İlişkin Mutabakat Zaptı	1.09.2018	16.03.2019/30716

Kaynak: (Resmî Gazete, 2022)

TTA'LAR VE DİĞER ANLAŞMALAR

Kırgızistan Rusya, Belarus, Kazakistan ve Ermenistan'la birlikte Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) üyesidir. Eski Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi olan Kırgızistan AEB kapsamında kurulan gümr¼k birliğine de üyedir.

Kırgız Cumhuriyeti'nin, ABD, Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Çin, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Hindistan, Endonezya, İnan, Kazakistan, Kore Cumhuriyeti, Litvanya, Malezya, Moldova, Moğolistan, Pakistan, İsveç, İsviçre, Tacikistan, Türkiye, Birleşik Krallık, Ukrayna ve Özbekistan ile ikili yatırım anlaşmaları bulunmaktadır.

Kırgız Cumhuriyeti ayrıca Ermenistan, Avusturya, Beyaz Rusya, Kanada, Çin, Finlandiya, Almanya, Hindistan, İnan, Kazakistan, Litvanya, Malezya, Moldova, Moğolistan, Pakistan, Polonya, Rusya, İsviçre, Tacikistan, Türkiye, Ukrayna ve Özbekistan dahil 27 ÷lke ile çifte vergilendirme anlaşmaları imzalamıştır. 1973 yılında imzalanan çifte vergilendirmeye ilişkin ABD-SSCB anlaşması, ABD ile Kırgız Cumhuriyeti arasında yürürlükte kalmaya devam etmektedir (Anonim a, 2022)

Kırgız Cumhuriyeti aşağıdaki ÷lkelere ikili anlaşmalara sahiptir:

Kazakistan (Yürürlüğe giriş: 11 Kasım 1995)

Moldova (Yürürlüğe giriş: 21 Kasım 1996)

Rusya Federasyonu (Yürürlüğe giriş: 24 Nisan 1993)

Ukrayna (Yürürlüğe giriş: 19 Ocak 1998)

Özbekistan (Yürürlüğe giriş: 20 Mart 1998)

BAŞLICA ULUSLARARASI ÜYELİKLER

İkili, bölgesel, çoklu ve çok taraflı ticari ilişkiler 20 Aralık 1998'den beri DTÖ üye ülke statüsündedir. Avrasya Ekonomik Birliği kurucu üyelerindedir.

Üyesi olduğu başlıca uluslararası kuruluşlar

BM, AĞİT, Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi (AAOK), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Ortak Güvenlik Anlaşması Örgütü (OGAÖ), AİGK/CİCA, EİT, İİT, İLO, Avrasya Ekonomik Birliği (AVEB), Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı (İCAO), UNİDO, WHO, UNESCO, Uluslararası Enerji Ajansı, Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı, BM Asya Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCAP), Dünya Bankası, IMF, Avrupa Kalkınma ve İmar Bankası (EBRD), Uluslararası Finans Kuruluşu (İFC), İslam Kalkınma Bankası, Asya Kalkınma Bankası, Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Bağlantısızlar Örgütü (gözlemci). Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi

Kaynak: (Anonim a, 2022)

KIRGIZİSTAN PAZARINA ERİŞİM DURUMU

2015 yılına kadar halkın büyük bölümü temel ihtiyaçlara harcama yapmak ve ürünün fiyatların ucuzluğuna bakması daha yaygındı. Ancak halkın gelir düzeyi arttıkça artık alıcı ürünlerin kalitesi ve AVM veya kapalı marketlerde alışveriş yapma ön plana çıkmaktadır. Harcanabilir gelir artışı paralelinde değişmekte olan tüketici tercihlerinde; daha yüksek standartlarda alışveriş ortamı sunan, sağlık ve hijyenik açılardan denetlenen ürünlere raflarında yer veren süpermarketler ve hipermarketlerden, haftalık alışverişler yaparak, mümkün olan en kısa sürede tüm ihtiyaçları karşılamak yönünde eğilim gözlenmektedir.

Ancak ekmek veya süt gibi günlük satın alınan gıda maddeleri hala geleneksel bakkallardan, et ve meyve sebze ise açık hava pazarlarından temin edilmektedir. Kırgız tüketicileri giyim, araç, mobil cihaz veya gittikleri restoranları prestij unsuru olarak görmektedir, ancak bazı durumlarda bütün harcamalar tüketicilerin bütçesinden aşmaktadır.

Kırgızistan Türk Cumhuriyetleri içinde Sovyetler Birliği dönemindeki Sosyalist ekonomiden liberal ekonomiye en hızlı geçen, bu dönüşümün yasal altyapısına en çabuk uyum sağlayan ülkedir. Eğitimli insan gücü bakımından dünyanın çeşitli ülkelerinde üniversite bitiren genç dinamik, arayış içinde olan eğitimli kesim, okudukları ülkelerdeki görgü ve bilgilerini ülkelerinde uygulama gayreti içinde çaba göstermektedirler. Yurt dışında üniversite bitiren Kırgızlar içinde Türkiye'de üniversite bitirenlerin veya master, doktora yapanların oranı diğer ülkelerde okuyan Kırgızların neredeyse tamamına yakındır. Bu itibarla, Kırgızlarda Türkiye ile iş yapma (ticaret ve yatırım ortaklığı) düşüncesi çok yaygındır. Tarihsel ve kültürel bağlarımızın yakınlığından kaynaklanan Türkiye-Kırgızistan iş yapma potansiyelini yeterince kullanabildiğimizi söylemek mümkün değildir. Bunun sebeplerini akademik seviyede araştırmalar yapılarak tespit etmek gereği vardır. İş kültürünü geliştirmek ticarette ve yatırımda sonsuz sürdürülebilirliği sağlama açısından etik değerlere veya verilen sözlere güvenme yerine, yasal sözleşmeleri ile iş yapılmasının sağlanması önem arz etmektedir.

2015 yılında Kırgız Cumhuriyeti, ana hedefi sürdürülebilir ekonomik büyümeye ulaşmak için rekabetçi ihracat potansiyelini geliştirmek olan 2015-2017 için yeni bir İhracat Geliştirme Planı (EDP) geliştirdi. Hükümet, ihracatta öncelikli ürün grupları olarak çiğ ve işlenmiş et, süt ve süt ürünleri ile meyve ve sebzeleri belirledi.

EDP'nin kullandığı ana araçlar şunlardır: ticaret bilgilerine erişim; kurum ve kuruluşların kapasitelerinin iyileştirilmesi; ticaretin teşviki, özellikle ihracatın desteklenmesi ve teşviki; Ticaretin kolaylaştırılması; kaliteli altyapının geliştirilmesi ve desteklenmesi; vergi yükünün azaltılması ve ihracatçıların finansal kaynaklara erişimini sağlamak. EDP'nin kabul edilmesinden bu yana hükümet, ihracat prosedürlerinin basitleştirilmesi, büyük iş birlikleriyle mutabakat zaptı imzalanması ve özel sektörün ticaret fuarlarına katılmasına destek sağlanması gibi çeşitli girişimler başlattı. Ağustos 2016'da hükümet, Kırgız Cumhuriyeti'nde Ticaret ve Lojistik Merkezlerinin Oluşturulması ve Geliştirilmesi Eylem Planını onayladı.

Avrasya Ekonomik Birliği'ne (EAEU) Katılım, Ağustos 2015'te Kırgız Cumhuriyeti, Avrasya Ekonomik Birliği'ne (EAEU) katılarak uluslararası ticarete ve yabancı yatırıma erişimini kolaylaştırdı. EAEU'ya katılarak Kırgız Cumhuriyeti, Çin'in Kırgız Hükümetine doğrudan borç verme yoluyla büyük ölçekli altyapı projelerini finanse etme rolünden de yararlandı. EAEU katılım paketinin bir parçası olarak Kırgız Cumhuriyeti, EAEU'nun birleşik tarife programını benimsemeyi taahhüt etti. Kırgız Cumhuriyeti, 2020 yılına kadar çeşitli tarımsal ürünler (sığır ve balık genetiği, genç bitkiler, tohumluk patatesler, ekim için barbunya fasulyesi, mısır tohumu melezleri) için EAEU tarife oranlarından farklı (düşük) gümrük vergileri uygulayabilmektedir.

Bağımsızlığın ardından Kırgızistan, yasal altyapısının iyileştirilmesi ve arazi reformunun başlatılması gibi piyasa reformlarını hızla uygulamaya koymuştur. 1998 yılında Kırgızistan, Dünya Ticaret Örgütü'ne kabul edilen ilk Bağımsız Devletler Topluluğu ülkesi oldu. Hükümet, kamu kuruluşlarının çoğunu özelleştirdi. Bu reformlara rağmen, ülke 1990'ların başında üretimde ciddi bir düşüş yaşadı ve küresel mali kriz ve azalan petrol fiyatları Orta Asya'daki ekonomileri küçülttüğü için son yıllarda yine yavaş büyüme hızı ile karşı karşıya kalmıştır.

Kırgızistan AEB üyeliği sonucunda Kırgızistan'ın 180 milyon kişilik pazara sahip olması Ülkenin tarım sektörünün gelişmesine büyük olanaklar sağlamaktadır. Kırgız tarım ürünlerinin potansiyeli Rusya, Kazakistan ve diğer ülkelerde yeterince değerlendirilmemiştir. Özellikle çok önemli büyük olan komşu Çin pazarına giriş olanaklarının araştırılması gerekmektedir.

Kırgızistan pazarı ve pazara giriş koşullarına yönelik detaylı bilgilere Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan "[Kırgızistan Pazar Bilgileri](#)" dosyasından ulaşılabilmektedir (Anonim b, 2022).

TARIM SEKTÖRÜ

Kırgız Cumhuriyeti, yaklaşık 6 milyonluk nüfusu ve üçte ikisi kırsal alanlarda yaşayan, düşük gelirli gıda açığı olan bir ülkedir. Ülke, 1991 yılında bağımsızlığını kazanmasından bu yana siyasi ve sosyal istikrarsızlıklar yaşamıştır. Ekonomik şoklar ve doğal afetler ile kalkınma kazanımlarını tehlikeye girmektedir.

Kırgız Cumhuriyeti, 2016 yılında GSYİH'nin yüzde 15'ini oluşturan tarıma dayanmaktadır. Ancak, tarım sektörünün toplam GSYİH içindeki payı 2000 yılından bu yana önemli ölçüde azalmıştır (yüzde 34'ten az). Ülkenin Kuzey ve Güney bölgelerinin kırsal alanları arasındaki yüksek ekonomik eşitsizlikler de devam ediyor: Kuzey GSYİH'nin yaklaşık yüzde 60'ını üretirken, Güney ülkenin GSYİH'sinin yüzde 40'ından azını üretiyor. 1991'de Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazandıktan sonra hükümet, 1990'ların sonlarında tarım sektörünü bir büyüme motoruna dönüştüren ve güçlü bir ekonomik genişlemeyle sonuçlanan çeşitli piyasa odaklı reformlar ve toprak reformu politikaları uyguladı. Ancak, genel ekonomide olduğu gibi tarımda da büyüme son yıllarda durgunlaşmıştır.

Kırgızistan'da tarım sektörü ekonominin anahtar sektörlerinden biridir. Halihazırda tarım sektörünün ülke gayrisafi yurtiçi hasılasındaki payı %14,7 olup, anılan sektörde ülkenin toplam çalışabilir nüfusun %65'i faaliyet göstermektedir. 2021 yılında toplam tarımsal ürünlerin üretiminde %44,6 hayvancılık ürünleri, %53,1 bitkisel ürünler ve %0,1 orman ürünleri, %0,3 balık ürünleri ve %1,9 hizmet oluşturmuştur. Tarım sektöründe 440.055 işyeri faaliyet göstermektedir. Bunlardan %99'u çiftlikler, %0,06'sı kooperatifler ve %0,09'u toplu çiftliklerdir. Bitkisel ürünlerin %75'i çiftlikler ve özel bahçelerde tarafından üretilmektedir.

2020 yılında ülkede ekilebilir arazinin toplamı 1,2 milyon hektar olup, ekilebilir arazinin %46,9'unda tahıl bitkileri, %5,1'inde baklagiller, %1,6'sında yağ bitkileri, %1,8'inde pamuk ve kalan arazide, tütün, şeker pancarı, patates, sebzeler, pirinç, karpuz ve yem üretilmektedir. Kırgızistan'dan ihraç edilen tarımsal ürünlerde ilk sırada baklagiller yer almaktadır ve %60-80 oranında Türkiye'ye satılan kuru fasulye, Kırgızistan'ın en önemli tarımsal ihraç ürünüdür. Fasulyeden sonra taze patates de önemli ihracat ürünlerinden olup, genellikle komşu Kazakistan'a ihraç edilmektedir. Başlıca ihraç edilen ürünler: kuru meyveler, fındık, üzüm, elma ve armut, kayısı, kiraz, patates, soğan ve diğer ürünlerdir. Meyve ve sebzeler hava ve lojistik koşullarının uygun olması nedeniyle ülkenin Çüy, Oş ve Celal Abad bölgelerinde yetiştirilmektedir.

Bitkisel ürünlerin ihracat hacmi istikrarlı bir şekilde büyümektedir. Kırgızistan meyve ve sebze ürünleri esas pazarı AEB olup, ürünlerin %45'i bu pazara ihraç edilmektedir. Dünya Bankası Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi çalışmasına göre, Kırgızistan'ın taze kayısı, ceviz ve taze eriklerin karşılaştırmalı olarak en yüksek avantajlara sahip olduğu açıklanmıştır. Kırgızistan, meyve ve sebze işleme, hayvan yemi, besicilik, kümes hayvancılığı, süt ürünleri, fonksiyonel gıda, su ürünleri yetiştiriciliği ve destek ürünleri (özellikle soğuk zincir dağıtımı, seracılık, sulama ve gübreleme) gibi tarım endüstrisinin alt sektörlerinde önemli yatırım fırsatları sunmaktadır. Çiftliklerin küçük çaplı olması nedeniyle sektöre yatırımların çekmesine engel olmaktadır.

Aynı zamanda, belirli bir ürünün periyodik olarak ortaya çıkan aşırı üretimi veya Covid-19 ile bağlantılı gıda güvenliği gibi sorunları çözmek için devlet tarafından daha etkili araçların kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda, devlet tarafından tarım sektörünün finansman programına önem verilmekte olup, Ayıl Bank, RSK Bank gibi devlet bankaları aracılığıyla çiftçilere düşük faizli krediler sağlanmaktadır.

Kırgızistan hayvancılığa elverişli bir ülke olmakla birlikte hayvancılık daha çok geleneksel yöntemlerle yürütülmektedir. Endüstriyel bazda hayvancılık son yıllarda yavaş olsa da yeniden yapılmaya başlanmıştır. Ülkede organik tarım ürünleri yetişmektedir. Küçük çaplı çiftliklerin organik tarım ürünleri ihracatını arttırma potansiyeli bulunmaktadır. Bilindiği gibi dünyada bu tür ürünler için her zaman pazar bulunmaktadır. Bu bağlamda, kırsal nüfus, organik tarım tekniklerinin uygulanmasından önemli ölçüde faydalanabilir. Organik tarımsal kalkınma politikaları ve uygulamaları ülkenin ulusal sürdürülebilir kalkınma stratejisinde de yer almaktadır. Sonuç olarak organik tarım, ülkenin çeşitli bölgelerinin yatırım ortamını iyileştirebilir ve ülkede ek yatırım ve finansal akışları çekebilir.

Kırgızistan tarım sektörüne yönelik detaylı bilgilere Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan "[Kırgızistan Pazar Bilgileri](#)" çalışmasından ulaşılabilmektedir (Anonim b, 2022).

Kırgızistan Tarım Politikaları

Kırgız Cumhuriyeti, geçim kaynaklarını ve gıda güvenliğini tehdit eden iklim değişikliği ile bağlantılı şoklara karşı oldukça savunmasızdır. İklim değişikliğine uyum öncelikleri, 2013 yılında onaylanan 2017 yılına kadar Kırgız Cumhuriyeti'nde İklim Değişikliğine Uyum Öncelikli Yönergeler aracılığıyla ifade edilmektedir.

Politika, iklim değişikliğine ve değişkenliğe karşı en savunmasız sektörler olarak tarım ve gıda güvenliğine öncelik vermekte ve çok sektörlü bir yaklaşımı benimsemektedir. Üretim sistemlerinde iyileştirmeler, kuraklığa dayanıklı ürünler, mera yönetimi, tarım altyapısının iyileştirilmesi, gıda güvenliği izleme sistemleri ve erken uyarı sistemi gibi konuların vurgulanması yoluyla uyumdur.

Buna ek olarak hükümet, tarım sektörünün direncini artırmak için 2016-2020 yılları arasında iklim değişikliğine uyum sağlama ve bitki çiftçiliği gibi önlemleri içeren tarım ve su kaynakları Programını başlattı: (ör. , ürün çeşitlerinin iyileştirilmesi ve çeşitlendirilmesi), hayvancılık (örneğin değişen iklim koşullarına daha uyumlu yeni türler), mera restorasyonu ve yönetimi, su kaynakları yönetimi (örneğin sulama ve drenaj rehabilitasyonu).

Küçük ölçekli çiftçilerin modern tedarik zincirlerinin bir parçası olması gerekiyor. Tarım sektöründeki düşük yatırım ve düşük mekanizasyon, tedarik zincirindeki tüm paydaşlar için büyümeyi kısıtlamaktadır. Kırgız Cumhuriyeti'nde tarımsal üretimin çoğu aile tipi köylü çiftliklerinde yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte, küçük ölçekli çiftçiler modern tedarik zincirlerine entegre değiller ve pazarlara bağlı değiller, bu nedenle gıda ürünlerinin çoğu açık pazarlar veya pazarlar aracılığıyla dağıtılıyor.

Kırgızistan'da tarıma dayalı organize sanayi bölgesi bulunmamaktadır.

Tarım sektöründe 440.055 işyeri faaliyet göstermektedir. Bunlardan %99'u çiftlikler, %0,06'sı kooperatifler ve %0,09'u toplu çiftliklerdir. Bitkisel ürünlerin %75'i çiftlikler ve özel bahçeler tarafından üretilmektedir.

K.C.'nin 2026 yılına kadarki Milli Kalkınma Programı'nda tarım sektörünü geliştirmeye yönelik aşağıdaki eylemlerin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır:

- 1) tarım endüstrisi için bir ticaret borsası başlatmak;
- 2) büyük meta üreticilerinin kümelenmesini ve desteğini dikkate alarak "Tarımın Finansmanı" programının gözden geçirilmesi
- 3) organik üretimin geliştirilmesi için programın uygulanması;
- 4) su taşımacılığı hizmetleri için tarife sisteminin revizyonu - ekonomik olarak haklı tarifelere geçiş;
- 5) K.C'nin sulama sisteminin yeniden inşası (2018-2022);
- 6) Sarımsak sulama sisteminin yeniden inşası (2018-2022 yılları);
- 7) Issyk-Göl ve Naryn Bölgelerinde sulu tarımın genişletilmesi (2021-2024);
- 8) Çüy bölgesinde sulu tarımın geliştirilmesi
- 9) balık yetiştiriciliği "Su kültürü" geliştirme projesi;
- 10) tarım ürünleri için ulusal izlenebilirlik sisteminin uygulanması;
- 11) tek bir değer zinciri, tarımsal pazarlama ve e-ticaret merkezlerinin oluşturulması;
- 12) Agro Smart veritabanının oluşturulması.

Kırgızistan'da Çiftçi Kayıt Sistemi bulunmamaktadır.

Çiftçi örgütlenmesi durumu

Kırgız Cumhuriyeti'nde tarım kooperatiflerinin gelişimi, henüz gelişiminin ilk aşamasındadır ve bunların daha da gelişmesini teşvik edecek hiçbir pratik eylem ve etkili önlem bulunmamaktadır. Halihazırda, kooperatiflerin geliştirilmesi için vergilendirme ve sosyal sigorta açısından iyi koşullar ve tercihli krediler için programlar oluşturulmuştur. Buna rağmen, ülkede kooperatif örgütlenmelerinin tam olarak gelişmediği söylenebilir. K.C Ulusal İstatistik Komitesi verilerine göre mevcut tarım kooperatiflerinin sayısı 360 tır. Aynı zamanda tarım sektöründe yaklaşık 417.195 kişi istihdam edilmektedir. Kooperatifler ve diğer tarım örgütlerinin üretimi ülkenin toplam tarımsal ürün üretim hacminin sadece %4,5'ini oluşturmaktadır

Halihazırda, Kırgızistan'da çiftçiler, tarım ekipmanlarını birlikte kullanarak, gübre ve tohum satın alarak tüm işbirliği potansiyelinin yalnızca küçük bir alanından yararlanmaktadırlar.

Depolama, lojistik, işleme, pazarlama, satış vb. gibi ortak yapılabilecek pazar araçlarını kullanmamaları nedeniyle üreticilerin kendilerine çok az ekonomik fayda sağlanmaktadır. Tarım sektörünün bu kötüleşen durumu bağlamında kooperatiflerin rolü kritik hale gelmektedir. Küçük çiftlikler, pazar için gerekli miktar ve kalitede tarım ürünleri sağlamamaktadır.

Tarım ve orman köylüsüne yönelik kredi kullanım kolaylığı olup olmadığı

Kırgız devleti tarafından tarım sektörünün finansman programına önem verilmekte olup, Aylık Bank, RSK Bank gibi devlet bankaları aracılığıyla çiftçilere düşük faizli krediler sağlanmaktadır.

K.C.'nin 2026 yılına kadarki Milli Kalkınma Programı'nda tarım sektörünü geliştirmeye yönelik eylemler arasında büyük üreticilerinin kümelenmesini ve desteklenmesini dikkate alarak "Tarımın Finansmanı" programının gözden geçirilmesi eylemi de yer almaktadır.

8 Nisan 2022 tarihinde K.C. Bakanlar Kurulu ile Alman Kalkınma Bankası (KfW) arasında mutabakata varılan "Tarımsal Finansman Değer Zinciri" projesi kapsamında, tarım sektörüne finansman desteği sağlamak için 10 milyon Avro hibe desteği sağlanması kararlaştırılmıştır. Projenin amacı çiftçilere tarım alet ve makine ve diğer ekipmanların yenilenmesi amacıyla ulusal bankalar aracılığıyla düşük faizli kredi desteği sağlamaktır.

Yine Nisan 2022 ayında Kırgız Bakanlar Kurulu'nun basın açıklamalarında, K.C. Milli Bankası'nda biriken 3 milyon ABD doları tutarındaki fonun, Aylık Bankası aracılığıyla, çiftçilere tarım, sulama teçhizatları alımı için %6 faizle 7 yıllık süre ile kredi olarak verileceği belirtilmiştir.

Ayrıca, Aylık Bankası açıklamalarına göre, 2022 yılı tarım arazi işleme ekipmanları ve damlama sulama ekipmanlarının alımı için çiftçilere 5 milyon ABD doları kredi fonu ayrıldığı belirtilmektedir.

Tarımsal Kalkınma Planı

K.C. Tarım Bakanlığı'ndan alınan bilgilere göre, Bakanlık tarafından "2022-2026 Tarım Sektörü Geliştirme Konsepti'nin K.C. Bakanlar Kurulu'nun değerlendirilmesine sunulduğu ve yakın zamanda onayı beklendiği bildirilmiştir.

Diğer taraftan, tarım kalkınma planı ülkenin "2040 Yılına Kadarki Ulusal Kalkınma Stratejisi"nde de yer almaktadır.

Arazi kiralamaya uygunluk (toprak kalitesi, iklim durumu, arazi miktarı, vb.)

Devlete Ait Tarımsal Arazilerin Kiraya Verilmesi Genelgesi çerçevesinde, Tarım Arazi Devlet Fonu tarafından, ekonomik olarak cazibeli tarım arazileri açık arttırma usulü ile çiftçiler, yerel veya yabancı gerçek veya tüzel kişilere kiralık olarak verilmektedir. Yine yatırım gerektiren tarım arazileri de yarışma yoluyla kiraya verilmektedir. K.C. Arazi Kanunu gereğince, yabancı vatandaşlara arazi satılması yasaktır.

Diğer taraftan, tarım arazileri Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra il ve ilçelerde yaşayan yerel halka küçük parseller halinde verilmiştir. Ortalama olarak kişi başına 3 dönümlük tarım arazi gelmektedir. Bu bağlamda, tarım arazileri yerel halk veya çiftliklerden özel anlaşma çerçevesinde kiralanabilmektedir. Tarım arazilerin kira değerleri arazinin yerleşim bölgesi, alanı ve toprak kalitesi, suya yakınlığı, hava şartları ve diğer faktörlere göre değişmektedir. Kırgızistan'ın Çüy, Oş ve Celal Abad bölgesinde tarım arazilerin kirası nispeten yüksek olduğu bilinmekte ve ortalama kira fiyatı 30 ABD doları/hektardır. Ülkede toplam arazi alanının %33'ü tarım arazisidir. En büyük ekilebilir tarım arazisi Çüy bölgesinde bulunmaktadır.

Sovyetler döneminde her bölge ve il için toprak kalitesi toprak analizi yapılarak toprağın özelliklerine planlı olarak ekim yapıldığı bilinmektedir. Sovyetler Birliği dağıldıktan bugüne kadar bu tür çalışmalar yapılmamıştır Kırgızistan toprak analizini yapan iki laboratuvar faaliyet göstermekte, söz konusu laboratuvarlarda, makro besin elementlerinin analizi yapılmakta, ancak mikro besin elementleri yapan laboratuvar bulunmamaktadır. Uzmanların bilgilerine göre, genel olarak Kırgızistan'da tarım arazileri verimlidir. Ülkenin kuzey bölgelerinde araziler kumlu, güney bölgelerinde topraklar kestane rengindedir.

Kırgızistan, yüksek Tanrı Dağlarında kuru kıtasal (karasal) kutupsal; güneybatı (Fergana Vadisi)'nda subtropikal; kuzey dağ eteklerinde ılıman bir iklime sahiptir.

İKLİM

Ülkenin iklimi dağların etkisi altındadır. Kırgızistan'ın denizlere kıyısının olmaması, iklimin çeşitliliğinin az olmamasına neden olmaktadır. Yıllık 2900 saat güneşli alan ülke genellikle güneşlidir. Ocak ayında ortalama sıcaklık - 4 °C iken en sıcak ay olan Temmuz'da sıcaklık ortalama 27 °C'dir.

Kaynak: (Dünya Bankası, 2022)

TOPRAK ÖZELLİKLERİ VE ARAZİ KULLANIMI

Kırgızistan, Turan, Orta Asya ve Kazakistan toprak-iklim merkezinde yer alan dağlık bir ülkedir. Bölgenin ezici çoğunluğu deniz seviyesinden 500 ila 5000 m yükseklikte yer almaktadır. Dağlar arası vadilerin ve ovaların toprakları (500 ila 3000 m) alt vadilere ve ovalara bölünmüştür.

Topraklar yüksek dağ vadileri – kestane toprakları bozkırları besler. Dağ yamaçlarının toprakları 1000 ila 4500 m'dir. Bu topraklar aşağıdaki rakım bölgelerinde oluşur: dağ-bozkır toprakları (1000 ila 2500 m arası) – dağ grisi topraklar, kahverengi, açık kahverengi, kumral, koyu kahverengi, dağ çayır-bozkırı (2000 ila 2800 m arası) – siyah, siyah kahverengi fındık-düz güvercin, koyu renkli ardıç ormanı humus movidnye ladin ormanları, subalpin dağı (2800 ila 3500 m) – Madencilik lugostepnye, siyah nozemovidnye çayır, alpin alpiys yüksekliği (3500 ila 5000 m) – yüksek lugos tepnye, çayır, polutorfyanistye Cobresia vb.

Kırgız Cumhuriyeti'nde tarım arazilerinin yüzde 40'ından fazlası ciddi şekilde bozulmakta ve toplam arazi alanının yüzde 85'inden fazlası erozyona maruz kalmaktadır. Arazi bozulumu büyük ölçüde son yıllarda kötü mera yönetiminin sonucudur. SSCB'nin dağılmasından sonra, yaylalara bağlanan yollar ve köprüler bozuldu ve geleneksel hayvancılık göçü (yaylacılık) uygulaması ortadan kalktı. Bu nedenle, mera yönetiminin iyileştirilmesi ulusal bir önceliktir. 2009 Mera Kanunu, ülkedeki mera yönetimi reformları için ana çerçeveyi sağlamakta ve çeşitli yenilikler getirmektedir.

Bunlardan biri, mera kullanımının artık bireysel çobanların ücret ödediği mera biletlerine dayanmasıdır- mera ücretinin değeri, hayvan sayısına bağlıdır. Bu, meraların kiralandığı ve ödemenin ekilen alana göre değiştiği önceki sistemin yerini almıştır. Mera yönetimi reformlarına yönelik kılavuz ilkeler, hedefleri Kırgız nüfusu için yaşam standartlarının iyileştirilmesi olan Mera Sektörü Geliştirme Konsepti 2012-2015 ve Mera Sektörü Geliştirme Stratejisi ve 2012-2015 Eylem Planı olmak üzere iki politika belgesi ile daha da güçlendirilmiştir (Anonim a, 2022).

TARIMSAL ALAN TİPİNE GÖRE ARAZİ VARLIĞI

(yılın başlangıcında, hektar)	2017	2018	2019	2020	2021
Çiftlik Alanları	10.608,1	10.607,2	10.607,7	10.607,7	10.606,1
Ekilebilir	1.287,8	1.287,8	1.287,6	1.287,4	1.287,3
Çok yıllıklar	75,8	75,9	76,5	76,6	76,7
Arazi	34,8	34,8	34,8	34,8	34,7
Yayla	202,2	202,2	203,1	203,5	203,7
Mera	9.007,5	9.006,4	9.005,8	9.005,4	9.003,7

(yılın başlangıcında, yüzde)	2017	2018	2019	2020	2021
Çiftlik Alanları	100	100	100	100	100
Ekilebilir	12,1	12,1	12,1	12,1	12,2
Çok yıllıklar	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Arazi	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Yayla	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Mera	85	85,0	85,0	85,0	84,9

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

BİTKİSEL ÜRETİM

EKİM ALANLARI

Ürün	2018 (ha.)	2019 (ha.)	2020 (ha.)	2021 (ha.)	2022 (ha.)
Arpa	191.854	205.071	217.538	219.882	235.077
Buğday	253.804	239.594	247.028	249.607	233.057
Mısır	105.063	106.243	105.028	105.994	107.220
Patates	84.428	79.207	76.315	74.904	74.205
Bakliyat; diğer	58.221	62.000	61.824	58.395	55.329
Fasulye (kuru)	48.661	53.427	51.127	51.072	51.875
Elmalar	26.479	27.303	26.724	26.835	26.954
Tohum pamuk	23.045	24.421	21.765	19.224	21.621
Domates	11.580	11.914	11.587	11.655	12.079
Pirinç	11.346	11.304	11.927	12.404	11.636
Aspir tohumu	12.573	12.414	9.836	7.741	11.048
Soğan (kuru)	9.124	8.814	9.240	9.224	9.177
Karpuzlar	9.910	9.893	10.347	9.317	9.080
Şekerpancarı	16.261	14.397	8.405	10.204	9.035
Kayısı	8.247	8.329	8.350	8.308	8.329
Havuç ve şalgam	7.739	7.958	7.828	7.923	8.305
Fındık (kabuklu)	6.419	6.397	6.394	6.403	6.398
Salatalık ve kornişon	5.947	6.405	6.244	6.571	6.368
Sebzeler (taze)	5.824	5.809	5.825	6.322	6.190
Lahana ve diğer	6.192	5.885	5.722	6.129	6.167
Armutlar	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Ayçiçeği çekirdeği	15.496	11.778	8.262	7.302	4.789
Sarımsak	4.065	4.342	4.174	4.310	4.733
Üzüm	4.844	4.839	4.870	4.330	4.160
Şeftali ve nektarin	2.442	2.550	2.526	2.506	2.527
Erikler	1.937	1.971	1.933	1.930	1.929
Fasulye, yeşil	1.888	1.884	1.878	1.883	1.882
Soya fasulyesi	1.623	1.463	1.180	1.680	1.668
Fındık türevleri; diğer	1.408	1.440	1.457	1.466	1.474
Ceviz (kabuklu)	1.352	1.311	1.324	1.329	1.321
Meyve, diğer	1.145	1.210	1.218	1.222	1.227
Çavdar	1.140	1.010	1.025	1.129	1.048
Kirazlar	1.021	1.035	1.062	1.039	1.045
Orman meyveleri; diğer	822	821	826	828	829

Biber ve biber, yeşil	674	665	673	671	670
Ahududu	618	616	632	635	628
Antep fıstığı	579	596	602	602	601
Badem (kabuklu)	585	580	585	583	583
Tütün, işlenmemiş	572	574	569	571	571
Çilekler	696	366	364	440	468
Biber ve biber (kuru)	423	411	415	417	414
Yulaf	414	411	412	412	412
Ayvalar	446	350	379	392	374
Karnabahar ve brokoli	315	317	314	315	316
Patlıcan	304	307	312	308	309
Kabaklar, kabak ve su	300	300	300	300	300
Marul ve hindiba	300	300	300	300	300
Biber	201	208	203	204	206
Bezelye (kuru)	177	178	179	179	179
Tritikale	358	183	140	225	169
Kolza tohumu	211	158	99	8	154
Yer fıstığı (kabuklu)	32	120	90	50	150
Baharatlar; diğer	190	207	207	153	137
Bezelye, yeşil	118	115	116	115	114
Darı	100	100	100	100	100
Keten tohumu	40	73	157	72	64
Kivi meyvesi	44	43	43	43	43
Kuş üzümü	41	41	40	40	40
Pırasa, diğer soğanlı	30	30	30	30	30
Yağlı tohumlar	29	29	29	29	29
Hardal tohumu	28	21	26	29	29
Bektaşî üzümü	25	24	26	25	25
Karabuğday	19	20	20	20	20
Tahıl, karışık	17	4	10	13	15
Narenciye; diğer	46	51	2	1	5
Limon ve misket limonu	4	4	4	4	4
Sorgum	2	2	2	2	2

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

VERİM

Ürün	2018 (kg/ha.)	2019 (kg/ha.)	2020 (kg/ha.)	2021 (kg/ha.)	2022 (kg/ha.)
Şekerpancarı	47.539	51.478	53.393	35.828	51.809
Narenciye; diğer	25.888	24.406	24.448	24.214	24.356
Lahana ve diğer brassicalar	23.743	22.703	23.036	22.087	23.116
Soğan (kuru)	22.994	22.826	23.055	22.201	22.878
Havuç ve şalgam	22.813	22.887	22.846	21.343	22.440
Karpuzlar	22.008	22.254	22.570	20.799	21.456
Domates	19.407	20.206	20.467	19.824	20.488
Salatalık ve kornişon	20.106	20.298	20.679	19.656	19.914
Sebzeler (taze); diğer	20.045	20.169	19.698	19.656	19.419
Patates	17.134	17.344	17.391	17.210	16.940
Sarımsak	13.659	15.938	16.375	15.655	15.965
Biber ve biber, yeşil	12.814	12.551	12.484	12.617	12.551
Kabaklar, kabak ve su	11.907	12.210	11.794	11.970	11.991
Pırasa, diğer soğanlı sebzeler	10.565	10.538	10.553	10.552	10.548
Kivi	9.986	10.066	10.145	10.197	10.206
Bezelye; yeşil	10.096	9.813	9.832	9.914	9.853
Marul ve hindiba	8.731	8.703	8.604	8.661	8.617
Meyveler; diğer	8.045	7.729	7.658	7.607	7.603
Ayva	6.793	6.893	6.972	6.895	6.908
Mısır	6.595	6.700	6.799	6.521	6.833
Erik	6.292	6.298	6.378	6.377	6.401
Bektaşüzümü	5.590	5.612	5.581	5.573	5.608
Çilek	4.931	5.147	5.137	5.071	5.118
Elma	5.110	5.045	5.124	5.092	5.087
Ceviz; kabuklu	4.725	4.709	4.723	4.719	4.717
Orman meyveleri; diğer	4.722	4.667	4.634	4.647	4.626
Şeftali ve nektarin	4.683	4.448	4.535	4.554	4.512
Karnabahar ve brokoli	4.369	4.690	4.270	4.442	4.466
Kiraz	4.443	4.505	4.377	4.441	4.441
Ahududu	4.269	4.220	4.114	4.113	4.148
Diğer fasulyeler; taze	3.712	4.005	3.711	3.809	3.842
Pirinç	3.595	3.646	3.729	3.736	3.803
Kuş üzümü	3.577	3.657	3.617	3.617	3.630
Pamuk tohumu	3.242	3.285	3.344	3.480	3.539

Diğer baharatlar	3.324	3.441	3.410	3.426	3.452
Kayısı	3.121	3.162	3.100	3.128	3.130
Badem; kabuklu	2.861	3.000	3.035	3.038	3.056
Yer fıstığı	2.000	2.360	2.123	2.353	2.847
Tütün; işlenmemiş	2.524	2.441	2.648	2.530	2.598
Buğday	2.427	2.509	2.547	1.453	2.542
Çavdar	2.485	2.478	2.477	2.480	2.478
Biber; kuru	2.452	2.457	2.457	2.455	2.456
Bakla	2.337	2.528	2.319	2.394	2.413
Karışık tahıl	1.696	971	1.450	200	2.400
Yulaf	2.314	2.050	2.141	969	2.312
Arpa	2.238	2.272	2.345	1.247	2.295
Armut	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200
Keten tohumu	2.141	2.112	2.130	2.128	2.123
Sorgum	1.793	2.518	2.382	546	2.000
Patlıcan	1.849	2.048	1.879	1.925	1.951
Tritikale	2.782	1.597	1.571	2.000	1.930
Soya fasulyesi	1.770	1.938	2.010	1.676	1.844
Üzüm	1.811	1.830	1.903	1.710	1.762
Fasulye; kuru	1.844	1.656	1.736	1.742	1.711
Diğer kuruyemişler	1.822	1.734	1.730	1.725	1.706
Antepfıstığı; kabuklu	1.523	1.541	1.530	1.543	1.557
Bezelye; kuru	1.372	1.146	1.124	1.320	1.544
Diğer bakliyatlar	1.737	1.748	1.732	1.415	1.415
Darı	2.150	2.241	2.040	1.292	1.406
Ayçiçek tohumu	1.281	1.296	1.342	1.176	1.318
Karabuğday	2.235	1.000	1.690	923	1.133
Biber	1.121	1.091	1.096	1.095	1.089
Kolza tohumu	1.500	1.500	1.367	1.420	893
Aspir tohumu	978	997	1.003	776	885
Diğer yağlı tohumlar	752	1.032	842	753	765
Fındık; kabuklu	663	662	662	662	662
Hardal tohumu	610	516	566	565	550
Limon ve lime	479	481	484	482	479

Kaynak: FAOSTAT, 2024

ÜRETİM MİKTARI

Ürün	2018 (ton)	2019 (ton)	2020 (ton)	2021 (ton)	2022 (ton)
Patates	1.446.610	1.373.800	1.327.163	1.289.108	1.257.012
Mısır	692.877	711.786	714.086	691.139	732.633
Buğday	615.926	601.216	629.052	362.711	592.507
Arpa	429.306	465.864	510.208	274.082	539.602
Şekerpancarı	773.034	741.128	448.772	365.588	468.093
Domates	224.737	240.734	237.156	231.053	247.474
Soğan (kuru)	209.794	201.186	213.023	204.778	209.950
Karpuzlar	218.096	220.160	233.532	193.784	194.816
Havuç ve şalgam	176.548	182.133	178.842	169.102	186.363
Lahana ve diğer	147.019	133.609	131.799	135.373	142.555
Elmalar	135.301	137.734	136.920	136.652	137.102
Salatalık ve kornişon	119.569	130.007	129.122	129.159	126.811
Sebzeler (taze); diğer	116.741	117.159	114.741	124.262	120.204
Fasulye (kuru)	89.713	88.468	88.779	88.987	88.744
Bakliyat; diğer	101.115	108.379	107.051	82.635	78.281
Pamuk tohumu	74.718	80.221	72.774	66.899	76.511
Sarımsak	55.523	69.201	68.350	67.473	75.561
Pirinç	40.783	41.219	44.474	46.338	44.248
Kayısı	25.739	26.332	25.885	25.985	26.067
Erikler	12.185	12.414	12.329	12.309	12.351
Şeftali ve nektarin	11.435	11.341	11.453	11.410	11.402
Armut	11.000	11.000	11.000	11.000	11.000
Aspir tohumu	12.291	12.374	9.870	6.004	9.780
Meyve (taze); diğer	9.215	9.353	9.326	9.298	9.326
Biber, yeşil	8.637	8.351	8.405	8.464	8.407
Üzüm	8.774	8.857	9.268	7.404	7.331
Fasulye, yeşil	7.007	7.543	6.969	7.173	7.228
Ayçiçeği tohumu	19.851	15.265	11.088	8.588	6.310
Ceviz (kabuklu)	6.387	6.175	6.254	6.272	6.234
Kirazlar	4.536	4.661	4.647	4.615	4.641
Fındık (kabuklu)	4.255	4.231	4.235	4.241	4.236
Diğer orman	3.879	3.830	3.829	3.846	3.835
Kabaklar, kabak ve su	3.570	3.660	3.536	3.589	3.595
Soya fasulyesi	2.872	2.835	2.371	2.816	3.076
Diğer yemişler	2.636	2.601	2.601	2.613	2.605

Yulaf	2.565	2.497	2.521	2.528	2.515
Ayvalar	2.638	2.070	2.195	1.094	2.423
Çilekler	2.138	2.184	2.192	2.172	2.183
Marul ve hindiba	2.088	2.118	2.133	2.113	2.121
Badem (kabuklu)	1.756	1.807	1.743	1.769	1.773
Bakla	1.636	1.722	1.726	1.736	1.746
Karnabahar ve brokoli	1.367	1.467	1.356	1.397	1.407
Tütün, işlenmemiş	1.330	1.440	1.330	1.367	1.379
Biber (kuru)	1.757	893	964	1.113	1.216
Bezelye, yeşil	1.015	1.010	1.012	1.012	1.011
Antep fıstığı	1.010	981	983	991	985
Çavdar	881	919	920	928	936
Patlıcan (patlıcan)	1.109	867	939	972	926
Kivi	555	614	564	578	585
Baharatlar	411	409	408	409	409
Yer fıstığı (kabuklu)	391	396	394	394	394
Pırasa, diğer soğanlı	380	489	440	360	390
Tritikale	304	302	303	303	303
Bezelye (kuru)	587	252	156	16	298
Mantar ve trüf mantarı	491	210	157	297	261
Biber	220	230	235	231	231
Kolza tohumu	198	195	196	196	195
Kuş üzümü	48	180	123	71	134
Bektaşüzümü	108	111	110	110	110
Narenciye; diğer	108	111	110	110	110
Keten tohumu	104	109	108	107	108
Darı	93	91	92	92	92
Yağlı tohumlar	86	164	320	93	90
Karabuğday	21	22	22	22	22
Hardal tohumu	38	4	17	12	17
Karışık tahıl	15	12	15	14	14
Sorgum	78	50	3	0	12
Limon	52	28	26	6	2

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

HAYVANSAL ÜRETİM

ÜRETİM MİKTARI (ton)

Ürün	2018	2019	2020	2021	2022
İnek sütü	1.569.187	1.627.817	1.667.973	1.698.962	1.734.143
Sığır eti; kemikli	108.631	111.463	114.466	113.599	119.741
Koyun eti	63.241	66.319	67.009	71.369	76.038
At eti	23.762	24.605	26.274	27.965	30.599
Sığır sakatatı	16.390	16.817	17.270	17.140	18.066
Koyun sakatatı	13.511	14.168	14.316	15.247	16.244
Koyun derisi ve postu	11.642	12.209	12.336	13.138	13.998
Tavuk eti	8.315	9.514	9.499	11.069	13.565
Sığır derisi ve postu	9.720	9.973	10.242	10.164	10.714
Yün	11.937	11.553	11.220	10.866	10.496
Keçi eti	9.943	9.565	9.398	9.154	8.542
Domuz eti; kemikli	16.871	14.124	13.042	10.889	8.206
Sığır yağı	3.240	3.324	3.414	3.388	3.571
At sakatatı	2.772	2.871	3.065	3.263	3.570
Koyun yağı	2.731	2.864	2.894	3.082	3.283
Doğal bal	1.958	2.270	1.918	2.364	2.970
Keçi derisi ve postu	1.446	1.391	1.367	1.332	1.242
Keçi sakatatı	1.265	1.217	1.196	1.165	1.087
Keçi sütü	638	649	628	586	548
Domuz sakatatı	932	781	721	602	453
İpek böceği kozası	932	781	721	602	453
Keçi yağı	356	357	357	356	413
Tavşan eti	429	413	406	395	369

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

HAYVAN VARLIĞI

Ürün	2018 (Adet)	2019 (Adet)	2020 (Adet)	2021 (Adet)	2022 (Adet)
Koyun	5.361.000	5.465.606	5.508.032	5.535.597	5.515.593
Tavuk	4.567.000	4.822.000	4.674.000	4.593.000	4.984.000
Sığır	1.627.296	1.680.750	1.715.776	1.750.467	1.783.469
Keçi	806.949	801.133	770.704	742.507	685.368
At	498.684	522.611	539.644	547.253	533.979
Hindi	183.000	188.000	195.000	188.000	181.000
Arı	118.996	130.653	139.408	149.127	143.145
Ördek	90.000	88.000	84.000	92.000	85.000
Kaz	43.000	42.000	44.000	44.000	42.000
Eşek	28.941	28.441	27.586	27.613	26.829
Domuz	51.265	34.750	29.465	29.508	25.640
Tavuk	27.000	26.000	22.000	20.000	17.000
Katır	500	500	500	500	500
Deve	246	247	256	261	250

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

Ürün	2018	2019	2020	2021	2022	Birim
Kereste, iğne yapraklı	140.000	150.000	143.000	153.000	150.000	m ³
Testere kütükleri ve kaplama kütükleri, iğne yapraklı	1.400	1.400	1.400	30.600	30.600	m ³
Odun yakıtı, iğne yapraklı	25.620	25.620	25.620	25.620	25.620	m ³
Odun yakıtı, iğne yapraklı	10.980	10.980	10.980	10.980	10.980	m ³
Testere kütükleri ve kaplama kütükleri, iğne yapraklı	3.260	3.260	3.260	3.260	3.260	m ³
Diğer endüstriyel yuvarlak ağaçlar, iğne yapraklı olmayan	3.260	3.260	3.260	3.260	3.260	m ³
Diğer endüstriyel yuvarlak ağaçlar, iğne yapraklı (üretim)	1.400	1.400	1.400	1.400	1.400	m ³
Ev ve temizlik kâğıtları	700	700	700	700	700	Ton
Diğer kâğıt ve karton	700	700	700	700	700	Ton
Baskı ve yazı kâğıtları	100	100	100	100	100	Ton
Baskı ve yazı kâğıtları,	100	100	100	100	100	Ton

Kaynak: (FAOSTAT, 2024)

DIŞ TİCARET

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Genel	Tarım	%	Genel	Tarım	%
2018	1.764,61	196,33	11,1%	4.907,40	585,16	11,9%
2019	1.965,50	251,14	12,8%	4.903,81	655,44	13,4%
2020	1.964,47	250,55	12,8%	3.684,11	594,50	16,1%
2021	1.658,95	329,42	19,9%	5.570,13	865,57	15,5%
2022	2.254,7	441,5	19,6%	9.802,9	1.171,6	11,9%

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

DIŞ TİCARET ORTAKLARI

Kırgızistan'ın Ürün İhraç Ettiği İlk 5 Ülke

1 Rusya. 2. Kazakistan 3. Özbekistan **4. Türkiye** 5. BAE

Kırgızistan'ın Tarımsal Ürün İhraç Ettiği İlk 5 Ülke

1. Rusya 2. Kazakistan 3. Özbekistan **4. Türkiye** 5. Afganistan

Kırgızistan'ın Ürün İthal Ettiği İlk 5 Ülke

1. Çin 2. Rusya 3. Kazakistan **4. Türkiye** 5. Özbekistan

Kırgızistan'ın Tarımsal Ürün İthal Ettiği İlk 5 Ülke

1. Rusya 2. Kazakistan 3. Özbekistan
4. Çin 5. Hindistan **Türkiye 8. Sırada**

Kaynak: (Trademap, 2024)

KIRGIZİSTAN'IN İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

HS Kodu	Ürünler	2018	2019	2020	2021	2022
010410	Canlı koyun	0,13	0,576	4,6	1	46,4
071333	Barbunya (kurutulmuş)	44,2	55,4	44,3	39,5	45,7
081340	Kuru şeftali	2,6	1,7	2,4	35,2	27,1
190590	Ekmekçi mamulleri	10,8	11,2	13,6	22,9	24,3
071310	Kabuklu bezelye (kurutulmuş)	0,0	0,6	0,0	12,0	21,2
040510	Tereyağı	9,5	16,0	17,0	15,7	17,8
010221	Damızlık sığır	0,014	0,121	6,2	2,4	12,8
030314	Alabalık, dondurulmuş	0,9	2,5	3,3	11,3	12,2
040690	Peynir	4	6,2	7,8	5,9	11,8
071320	Nohut (garbanzos); kuru; kabuksuz	0	0,308	4,7	5,8	11,7

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

KIRGIZİSTAN'IN TARIM ÜRÜNÜ İHRACATI GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İLK 10 ÜLKE

Ülkeler	% Pay
Rusya	35,1
Kazakistan	20,6
Özbekistan	19,8
Türkiye	6,6
Afganistan	4,6
Sırbistan	2,1
Lübnan	1,4
Suriye	1,2
İran	1
Almanya	0,7

KIRGIZİSTAN'IN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

Ürünler	2018	2019	2020	2021	2022
200520 Patates; işlenmiş	3,1	3,9	4,3	5,6	68,5
100199 Buğday ve mahlût	16,9	21,8	31,1	46,9	67,9
220210 Sular ve mineralli sular	32,2	35,5	30,7	44,6	64,9
151219 Ayçiçeği tohumu veya aspir yağı	26,1	25,1	28,2	34,6	51,7
170199 Kamış veya pancar şekeri	14,6	11,6	7,4	19,6	51,2
240220 Tütün içeren sigaralar	78,5	71,4	63,1	54,2	47,5
020714 Kanatlı eti; dondurulmuş	20,5	25,4	23,9	37,3	38,6
210690 Gıda müstahzarları, diğer	15,4	23,1	21,4	32,4	29,9
170114 Kamış şekeri	4,5	0,003	0,006	5,3	28,2
180690 Kakao içeren çikolata ve diğer müsth.	30,5	29,1	20,7	27,8	27,7

Kaynak: Trademap, 2024 (Milyon ABD doları)

KIRGIZİSTAN'IN TARIM ÜRÜNÜ İTHALATI GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İLK 10 ÜLKE

Ülkeler	% Pay
Rusya	46,7
Kazakistan	20
Özbekistan	5,2
Çin	4
Hindistan	3,2
Brezilya	2,6
Belarus	2,3
Türkiye	2,2
Ukrayna	1,9
Ekvator	1,3

Kaynak: Trademap, 2024 (Milyon ABD doları)

ORMAN ÜRÜNLERİ İTHALATI

HS Kodu	Ürünler	2018	2019	2020	2021	2022
441011	Ağaçtan yonga levha	18,5	19,1	10,7	23,3	27,9
481420	Duvar kağıtları vb.	13,8	12,2	9,5	12,1	13,1
441192	Elyaftan yapılmış levha	2,2	2,7	1,8	4,3	11,4
441012	OSB	7,1	7,3	7,8	7,0	10,4
441113	MDF	8,4	17,6	12,4	9,8	9,1
Toplam		124,9	155,0	111,5	145,3	187,6

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

Orman Ürünü İthalat Partnerleri: Rusya %66,1, Çin %10,2, Kazakistan %7,5, Belarus %5,8, Özbekistan %3,4 **Türkiye %2 (6. Sırada)**

ORMAN ÜRÜNLERİ İHRACATI

HS Kodu	Ürünler	2018	2019	2020	2021	2022
442199	Ahşap parçaları	0,011	0,002	0,045	0,036	5,2
440131	Ahşap paletler	0	0,001	0	0	2,4
441113	Orta yoğunlukta lif levha	0,267	0,327	0,309	1,4	1,8
481910	Karton, kutu ve kasalar	0,163	1,168	0,672	0,668	1,1
481141	Kendinden yapışkanlı kağıt	0	0	0	0	0,9
Toplam		3,1	9,5	15,3	14,9	16,6

Kaynak (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

Orman Ürünü İhracat Partnerleri: Almanya %27,5, Kazakistan %16,7 Litvanya %16,3 Özbekistan %14,4 Rusya %11,1

TÜRKİYE-KIRGIZİSTAN TİCARETİ

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Genel	Tarım	%	Genel	Tarım	%
2019	442,09	18,71	4,2	77,24	40,01	51,8
2020	417,55	13,06	3,1	91,16	23,79	26,1
2021	749,47	24,58	3,3	86,46	29,21	33,8
2022	935,3	53,1	5,7	119,6	33,3	27,8
2023	1.202,2	41,3	3,4	273,9	24,3	8,9

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'NİN KIRGIZİSTAN'A İHRAÇ ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

HS Kodu	Ürünler	2019	2020	2021	2022	2023
200819	Fındık	4,17	3,40	7,40	16,9	10,8
170490	Kakao içermeyen şekerlemeler	2,13	1,49	2,15	3,5	3,6
210690	Gıda müstahzarları, diğer	0,98	0,68	1,17	1,6	2,9
100510	Mısır tohumu, ekim için	0,43	0,09	0,73	0,9	2,1
180690	Kakao içeren şekerlemeler	1,12	0,76	0,86	2,3	1,7
230990	Hayvan yemi karışımları	0,019	0	0,121	4,5	1,7
080212	Badem; kabuksuz	0,439	0,131	0,022	4,6	1,5
080521	Mandalina	0,121	0,498	0,935	1,1	1,4
080251	Antepfıstığı; kabuklu	0,487	0	0,253	1,8	1,2
190590	Ekmekçi mamulleri	0,682	0,420	0,693	1,1	1,1

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'NİN KIRGIZİSTAN'DAN İTHAL ETTİĞİ İLK 10 TARIM ÜRÜNÜ

HS Kodu	Ürünler	2019	2020	2021	2022	2023
071333	Kabuklu barbunya (kurutulmuş)	29,56	16,92	16,50	12,5	8,2
080252	Kabuklu taze veya kuru Antep fıstığı	3,02	0,21	2,67	4,7	8,1
071190	Konserve sebze	1,51	0,92	1,65	2,7	2,4
050400	Hayvanların bağırsakları, mesaneleri ve mideleri (balık hariç), bütün ve parçaları, taze, ...	1,15	0,70	1,25	1,7	1,4
071332	Adzuki fasulye (kurutulmuş)	0,29	1,41	2,10	1,5	1,3
051199	Hayvansal kökenli ürünler, b.e.s., insan tüketimine uygun olmayan ölü hayvanlar	0,75	0,94	1,45	3,4	1,1
081330	Kurutulmuş elma	1,02	0,92	0,85	0,5	0,5
080232	Kabuklu taze veya kuru ceviz	0,33	0,56	0,97	3,5	0,3
120600	Ayçiçeği tohumu	0	0,032	0,021	0	0,232
071339	Kuru; kabuklu fasulye	0	0	0,036	0,061	0,180

Kaynak: (Trademap, 2024)(Milyon ABD doları)

TÜRKİYE'DEN KIRGIZİSTAN'A İHRAÇ POTANSİYELİ YÜKSEK ÜRÜNLER

Potansiyel Ürün	Kırgızistan'ın Dünyadan İthalatı (milyon \$)	Türkiye'den İthalatı (Milyon \$)	TR'nin Dünyaya İhracatı (milyon \$)	Kırgızistan'ın İthalat Partnerleri
Tütün içeren sigaralar	54,22	0,00	341,54	Kazakistan 59,4 BAE 15 Rusya 14,2 Özbekistan 3,2 Bulgaristan 2,9 (Türkiye 0,4)
Sular ve mineralli sular	44,64	0,03	251,89	Kazakistan 57,5 Rusya 30,9 Avusturya 5 İsviçre 2,1 Özbekistan 1,6 (Türkiye 0,1)
Kanatlı Eti	37,31	1,34	325,46	Ukrayna 59,3 Rusya 22,7 Belarus 5,9 Kazakistan 5 Litvanya 3,1 (Türkiye 1,7)
Gıda müstahzarları, b.b.	32,37	1,17	441,78	Rusya 45,5 Kazakistan 14,8 Çin 5,4 Bulgaristan 4 Türkiye 3,6
Kakao içeren çikolata ve diğer müstahzarlar	27,85	0,86	416,45	Rusya 73,2 Kazakistan 13,6 Ukrayna 5,2 Türkiye 2,3
Kamış veya pancar şekeri ve kimyasal olarak saf sakaroz	19,60	0,00	150,84	Rusya 55,5 Azerbaycan 18,7 Kazakistan 17,3 Belarus 5,8 Polonya 2,5

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından, "Trademap" verileri kullanılarak hazırlanmıştır, 2022

YATIRIM ORTAMI

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Kırgızistan, 2021 yılında 500 milyon dolar doğrudan yabancı yatırım çekmiştir. Ülkenin 2021 yılında toplam yabancı sermaye stoğu yaklaşık 6 milyar dolara ulaşmıştır. Madencilik sektörü Kırgızistan'da önemli yatırım sektörlerinden biridir.

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM İSTATİSTİKLERİ

	2020	2021	2022*	2023*
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım (milyon \$)	-401	500	500	500
Ülke dışından gelen doğrudan yatırımın GSYİH ya oranı (%)	-5,19	6,60	5,70	5,10
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	5499	6000	6500	7000
Ülke dışına giden doğrudan yatırım (milyon \$)	-180	30	30	30
Ülke dışına yapılan doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	1517	1488	1458	1428

Kaynak: EIU, Milyon ABD doları *: Tahmin

'Kırgız Cumhuriyeti'nde Yapılan Yatırımlar Hakkındaki Kanun'a uygun olarak yabancı ve yerel yatırımcılar eşit derecede hak ve sorumluluklara sahiptirler. Aynı Kanun'da yabancı yatırımlara yönelik Devletin garantilerinden bahsedilmektedir. Ancak, uygulamada uluslararası iş uygulamaları ile bağdaşmayan olaylar ile karşılaşabilmektedir. Bu durum, özellikle madencilik ve müteahhitlik alanlarında sıklıkla görülmektedir.

Yabancı yatırımcılarla yerel yatırımcılar arasında bazı durumlarda haksızlık söz konusu olmaktadır. Kırgızistan bazı ekonomik önem taşıyan konularda kendi yatırımcılarına haksız olarak herhangi bir proje ve sunum olmadan hak tanımaktadır. Bunun sonucu olarak hem Kırgızistan ekonomisinin gelişmesi yavaşlamakta hem de bazı durumlarda işlerin yeniden yapılması gerekmektedir.

K.C, tedricen azalmakta da olsa, hala nakde dayalı bir piyasadır. Piyasaya sunulan krediler genellikle kısa vadeli olmakta, fiziki varlıklar ile teminat altına alınmakta, ancak teminat değerlendirme ve kredi talep edenlerin geri ödeme potansiyellerinin tespit edilmesinde yaşanan güçlükler nedeniyle bankalar kredilendirme yerine hükümet bonolarına yatırım yapmayı tercih etmekte ve dolayısıyla ticari banka finansmanından yararlanma imkânı daralmaktadır.

Kırgızistan'da faaliyet gösteren Türk işyerleri, hâlihazırda Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan savaş nedeniyle Kırgızistan'dan Türkiye'ye para transferlerinde sorunlar ile

karşılaşıldığını; gerek T¼rkiye ile ticaret yapan iş adamlarının gerekse Kırgızistan'da yaşayan T¼rk vatandaşlarının T¼rk bankalarına yapacakları para transferleri ile ilgili maliyetleri asgari d¼zeye indirmek amacı ile Kırgız bankalarının T¼rk bankalarında muhabir hesabı açma konusunun ivedilikle g¼ndeme getirilmesi gerektiğini bildirmişlerdir (DEİK, 2012).

VERGİLENDİRME

Kırgızistan'da vergilendirme 22 Aralık 2021 tarihinde y¼r¼rl¼đe girmiş Vergi Kanunu çerçevesinde d¼zenlenmiştir. Vergi politikasını K.C. Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı belirler. K.C. Maliye Bakanlığı'na bağlı Vergi Hizmeti, vergi mevzuatının yerine getirilmesi, vergilerin zamanında tam ¼denmesini kontrol eder. K.C. Sosyal Fonu'na aktarılması gereken sosyal fon kesintileri, şirketler tarafından zorunlu ¼denen ¼demeler arasına girmekte olup K.C. Devlet Sosyal Sigorta Kanunu çerçevesinde d¼zenlenmektedir (TOBB, 2022).

BANKACILIK

Bankacılık Mevzuatı

Bağımsızlık sonrasında Kırgız Cumhuriyeti bankacılık sistemi yeniden yapılandırılmıştır. Halen bu sektörde KC Milli Bankası'nın yanı sıra 25 ticari banka faaliyet göstermektedir. Onların içinde 15'i yabancı sermayeli bankalardır. Söz konusu 15 banka içinde yabancı sermayesi %50'yi aşan 10 banka bulunmaktadır. Merkez Bankası belirli bir seviyede bağımsızlığa sahip bulunmaktadır. Bankalar ağırlıklı olarak dış işlemlerden ve hazine kâğıtlarından kazanç sağlamaktadır.

Bankaların faaliyetleri 16 Aralık 2016 tarihli ve 206 "Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Bankası, Bankalar ve Bankacılık Faaliyetleri Hakkında Kanun" ile düzenlenir. K.C. Milli Bankası, Kırgız Cumhuriyeti'nin merkez bankasıdır ve devlete aittir. Merkez Bankası'nın amacı, uygun para-kredi politikasının uygulama aracılığıyla fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmektir.

Ticaret ve yatırımda döviz kontrolü uygulanmamaktadır. Yüzlerce döviz büfesi piyasa fiyatlarından döviz işleminde bulunmaktadır. Kırgız bankacılık sektöründe sermayelerin artırılması, tasarrufların teşvik edilmesi, banka denetim sisteminin iyileştirilmesi ve ilgili mevzuatın güçlendirilmesi gerekmektedir. 2008 yılında bu doğrultuda atılan önemli adım mevduatların korunması hakkında kanunun kabul edilmesidir. Söz konusu kanuna uygun olarak yarısını ticari bankalar (yıllık olarak toplam mevduatın %0,2'si), diğer yarısını Devletin karşılayacağı Mevduatları Koruma fonu oluşturulmuştur.

Kırgız Cumhuriyeti, tedricen azalmakta da olsa, hala nakde dayalı bir piyasadır. Piyasaya sunulan krediler genellikle kısa vadeli olmakta, fiziki varlıklar ile teminat altına alınmakta, ancak teminat değerlendirme ve kredi talep edenlerin geri ödeme potansiyellerinin tespit edilmesinde yaşanan güçlükler nedeniyle bankalar kredilendirme yerine hükümet bonolarına yatırım yapmayı tercih etmekte ve dolayısıyla ticari banka finansmanından yararlanma imkânı daralmaktadır.

Kırgızistan'da banka kuracak olan Kırgız veya yabancı uyruklu vatandaşlar K.C. Merkez Bankası'nın Banka Lisans Departmanı'na başvurarak gerekli bilgi ve izin (ruhsat) belgelerini alabilirler.

Ticari banka, sadece anonim şirket (kapalı veya açık) şeklinde kurucu sermayesi en az 600 milyon soms (yaklaşık 9 milyon ABD doları) olması şartı ile kurulabilir ve işletilebilir.

Kırgız Cumhuriyeti mevzuatı gereğince, Kırgız Cumhuriyeti'nde ticari bir banka kurarken yerli ile yabancı yatırımcılar arasında eşit şartlar öngörülmüştür. Bankanın kurucuları ve hissedarları, Kırgız Cumhuriyeti vatandaşı, yabancı vatandaşı veya yabancı şirket de olabilir (Anonim b, 2022).

KAYNAKÇA

- Anonim a. (2022, 09 10). *Kırgızistan Ülke Profili*. Ticaret Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası:
https://ticaret.gov.tr/data/5ed8e6c613b876d8ec73d58f/K%C4%B1rg%C4%B1zistan_2022.pdf adresinden alındı
- Anonim b. (2022, 10 11). *Kırgızistan Pazar Bilgileri*. Ticaret Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası:
<https://ticaret.gov.tr/data/5ed8e9ce13b876d8ec73d59d/K%C4%B1rg%C4%B1zistan%20Pazar%20Bilgileri.pdf> adresinden alındı
- DEİK. (2012, 10 1). *Kırgızistan Ülke Bülteni*. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu:
<https://www.deik.org.tr/uploads/kirgizistan-ulke-bulteni.pdf> adresinden alındı
- Dünya Bankası. (2022, 8 20). "Climate Change Knowledge Portal". Dünya Bankası İklim Değişikliği Bilgi Portalı:
<https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/kyrgyz-republic> adresinden alındı
- FAOSTAT. (2024, 05 13). *Faostat veritabanı*. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü:
<https://www.fao.org/faostat/en/#data/RL> adresinden alındı
- Resmî Gazete. (2022, 10 10). *Resmi Gazete arşivi*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazetesi:
www.resmigazete.gov.tr adresinden alındı
- TOBB. (2022, 09 19). *Kırgızistan Pazar Bilgileri*. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği:
<https://9lib.net/document/zwvormx1-kirgizi%CC%87stan-pazar-bi%CC%87lgi%CC%87leri%CC%87.html> adresinden alındı
- Trademap. (2024, 05 13). *Trademap veritabanı*. "International Trade Center":
https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c417%7c%7c%7c%7c%7c69529%7c%7c6%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1 adresinden alındı

Bu çalışma, Ülkemiz ve Kırgızistan arasında tarım ve ormancılık alanlarındaki ilişkileri ortaya koyarken, Kırgızistan'da yatırım yapabilecek Türk iş insanlarına yardımcı olmak amacıyla;

Tarım ve Orman Bakanlığı, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır.

Ayrıntılı bilgi için;

Nazmi KOÇ
Tarım ve Orman Uzmanı
İkili İlişkiler ve Protokol Daire Başkanlığı
0312 287 3360 – dâhili: 4608
adil.altan@tarimorman.gov.tr

Bişkek Büyükelçiliği İletişim bilgileri;

Adres:

Telefon Numaraları:

Acil Durum / Nöbetçi Telefon Numarası

E-posta

Москва көч.89 720040 Бишкек ш. Кыргыз
Республикасы / Т.С. Бишкек Büyükelçiliği,
Moskovskaya Cad. No: 89 720040
Bişkek/Kırgızistan
+996 312 627 201
+996990001416
embassy.bishkek@mfa.gov.tr

Bişkek Ticaret Müşavirliği İletişim Bilgileri:

Adres:

Telefon Numaraları

E-posta

T.C. Bişkek Büyükelçiliği, Moskovskaya Cad.
No: 89 720040 Bişkek/Kırgızistan
+ 996 312 627 304
biskek@ticaret.gov.tr